

Villaoppeja elinvoimaisesta perinnevillakulttuurista

Minna Kovero, Tatiana Kravtsov, Fabiola Hernández Cervantes ja Maria Huhmarniemi

Tässä artikkelissa tarkastellaan Färsaarille suunnatulla opintomatalla muodostuneita kokemuksia ja näkemyksiä. Matka tarjosi näköalan perinnevillaan, villakulttuuriin ja käsityöperinteeseen sekä villantuotannon vahvuuksiin ja markkinoihin. Lisäksi saimme kansainvälisessä konferenssissa käydyistä keskusteluista oivalluksia ja keinoja villa-alan uudistamiseen. Matka ylitti odotukset: saimme tietoa sekä Färsaarten paikallisesta että muiden pohjoisten maiden villa-alasta.

▲ **KUVA 2.** Hoyvíksgarðurin ulkoilmamuseon maisemia ja lampaita. Valokuvat: Minna Kovero, 2024.

”Färösaarilla lampaat olivat erottamaton ja näkyvä osa saaren ja saarelaisten elämää. Silti siellä oli samat villaan liittyvät haasteet kuin kaikkialla muuallakin. Haasteita pyrittiin ratkaisemaan edistämällä paikallisen villan käyttöä sekä teollisessa mittakaavassa – kehräämöissä ja kutomoissa – että käsityömittakaavassa, kuten perinne- ja taideneuleissa. Seminaarissa tuli selvästi esille, kuinka kaikki lähtee kansallisesta ylpeydestä omaa tuotantoa ja omia perinteitä kohtaan. Jos sitä ei ole, ei arvostusta voi ulkopuoleltakaan tuoda.”
– Kirsä Ylipiessa, lampuri

◀ **KUVA 1.** Färösaarilla lampaita näkee joka puolella. Valokuvat: Tatiana Kravtsov (4 ja 6), Fabiola Hernández Cervantes (2), Minna Kovero (muut), 2024.

Färösaarten lammasmäärä verrattuna Suomen poronhoitoalueen poroihin

Lampaankasvatus on yksi Färösaarten keskeisimmistä ja kannattavimmista maatalouden muodoista, ja se on ollut olennainen osa paikallista kulttuuria ja taloutta jo vuosisatojen ajan. Kun Färösaarten pinta-ala on noin 1400 km² ja lammasmäärä noin 70 000, saarten lammastiheydeksi muodostuu noin 50–57 lammasta neliökilometrillä. Suomen poronhoitoalueella on puolestaan noin 200 000 poroa noin 120 000 neliökilometrin alueella eli keskimäärin vain noin 1,6 poroa neliökilometrillä. Pinta-alaan suhteutettuna Färösaarten lammastiheys on siten karkeasti 30–35 kertaa suurempi kuin porotiheys Suomen Lapin poronhoitoalueella.

Färösaaret voidaan näin ymmärtää hyvin intensiivisenä laidunmaisemana. Suuri lammasmäärä voi aiheuttaa ylläidunnusta, joka estää puiden ja pensaiden taimien kasvun, lisää maaperän eroosiota jyrkillä rinteillä sekä yksipuolistaa kasvillisuutta. Saaret eivät ole kuitenkaan luonnostaan täysin puuttomia: niillä kasvoi aiemmin pensaikkoa ja matalia puita. Nykyinen puiden vähyys liittyy pitkälti vuosisataiseen laidunnukseen, jossa lampaat syövät puuntaimia ja ylläpitävät avointa maisemaa, vaikka suojaisissa paikoissa puut pystyvät kasvaan.

Toisaalta lampaat ovat keskeinen osa Färösaarten kulttuurimaismaa ja taloutta, ja avoin niitty- ja nummimaismaa on osittain laidunnuksen ylläpitämä perinnebiotooppi. Tässä tilanteessa kestävyys näkökulmat ovat osin ristiriitaisia: suuri lammasmäärä tukee paikallisen lammastalouden taloudellista kestävyyttä, mutta samalla sen ympäristövaikutukset ovat moninaisia.

▲ **KUVA 3.** Färsaarten *North Atlantic Native Sheep And Wool* -konferenssi alkoi sen perustajan Karin Flatøy Svarstadin esityksellä, jossa hän kertoi taustoja kyseisen vuotuisen tapahtuman synnylle. Valokuvat: Minna Kovero, 2024.

▲ **KUVA 4.** Karin Flatøy Svarstad esitteli vanhan norjalaisen lampaan (*gammel norsk sau / villsau*) historiaa ja työtään sen villan parissa. Hän myös esitteli näyttelyssä taidettaan ja tuotteitaan liittyen tämän lampaan villaan. Valokuvat: Minna Kovero, 2024.

Matkustimme benchmarking-matkalle Färsaarille (kuva 1). Matkaan osallistui VillaInno-tiimin jäseniä sekä hankekumppaneiden edustajia, jotka tapahtumaan osallistumisen lisäksi tekivät tutustumisvierailuja paikallisten käsityöläisten luo ja villatuotteita myyviin liikkeisiin. Matkan yksi keskeisistä tavoitteista oli ymmärtää, miten muilla pohjoisilla alueilla kaupallistetaan villaperinteitä ja millaisia käsityö- ja design-tuotteita paikallisesta villasta on kehitetty. Tarkastelimme myös käsityömatkailupalveluita ja käsityökauppoja sekä sitä, miten lampurit, käsityöläiset ja matkailutoimijat verkostoituvat keskenään.

Matkalla osallistuimme myös Pohjois-Atlantin alkuperäisiä lammasrotuja ja villaa käsittelevään vuotuisen konferenssiin, *North Atlantic Native Sheep and Wool Conference* -tapahtumaan, joka järjestettiin 12.–15. syyskuuta 2024 Tórshavnissa. Tapahtumaan osallistui paljon Pohjois-Atlantin alueen villa-alan asiantuntijoita, kuten Wool in the North -hankkeen väkeä. Färsaarten villatoimijat

isännöivät konferenssia sen perustajan, norjalaisen Karin Flatøy Svarstadin ohjauksessa. Konferenssin sisältö oli monipuolinen ja toi esille villa-alaan liittyviä kokemuksia monista paikoista pohjoisen Atlantin ympäristöstä.

Eri maista tulleiden villatoimijoiden konferenssi- ja puheenvuorojen lisäksi pääsimme tapahtumaan liittyvässä näyttelyssä tutustumaan erilaisten perinneviljojen tuntumaan ja keskustelemaan niistä asiantuntijoiden kanssa. Kokemusta täydensi paikallisen kulttuurin kohtaaminen ja osallistuminen villatyöpajoihin, joissa käsitelimme färsaarelaista villaa. Lisäksi teimme vierailuja kansallismuseoon ja ulkoilmamuseoon (kuva 2), maatalousvirastoon, villanlajitteluasemalle sekä villa-alan yrityksiin. Näimme ja koimme monipuolisesti Färsaarten vilalakettun toimintaa ja villaan liittyviä uusia ja vanhoja perinteitä. Nyt ymmärrämmekin paremmin, miksi färsaarelaisilla on sanonta ”villa on Färsaarten kultaa”.

▲ KUVA 5. Satu Kumpulainen esittelee puheenvuorossaan EWA:n toimintaa. Valokuva: Minna Kovero, 2024.

▲ KUVA 6. Jane Cooper esitteli Boreray-lampaan villoja, lan-koja ja käsitöitä sekä kirjoittamaansa kirjaa *The Lost Flock: Rare Wool, Wild Isles and One Woman's Journey to Save Scotland's Original Sheep*. Valokuva: Minna Kovero, 2024.

"Ull er Føroya Gull –
Wool is the Gold of the Faroes"
– vanha färsaarelainen sanonta

Puheenvuoroja ja tuotteita perinner villan puolesta: konferenssin esitelmien, näyttelyn ja työpajojen anti

Konferenssi kokosi yhteen kymmeniä villan sidosryhmiä eri puolilta Eurooppaa, erityisesti Pohjois-Atlantin alueelta. Osallistujat esittelivät projektejaan, tuotteitaan ja villaan liittyvää asiantuntemustaan. Karin Flatøy Svarstad, villan pitkäaikainen puolestapuhuja, oli yksi pääpuhujista. Hän on myös koko vuotuisen konferenssin ja siihen liittyvän foorumin perustaja, ja hän esittelikin taustoja foorumin synnylle (kuva 3). Hän myös muistutti, miten tärkeää on konferenssiin liittyvä näyttely, jossa pääsee kokemaan erilaisia Pohjois-Atlantin alkuperäislampaiden villoja ja niistä tehtyjä villatuotteita.

Karin Flatøy Svarstad esitteli taiteellista ja opeuksellista työtään, jota on tehnyt alkuperäislampaiden ja niiden villan puolesta yli 40 vuotta. Erityisen tärkeitä lampaita hänelle ovat vanhat norjalaiset

lampaat, *gammelnorsk sau*, joiden villaa hän käyttää taiteessaan ja tuotteissaan (kuva 4). Hän kertoi myös *Sommerakademiet*-projektistaan eli koulutustilasta, jossa tarjotaan kursseja, työpajoja ja neuvontaa viljelijöille ja käsityöläisille heidän kehittäessään omia villatuotteitaan. Luento käsitteli lisäksi Pohjois-Atlantin lammasrotuja sekä villan kestävyysulottuvuuksia. Puheenvuoronsa lopuksi Flatøy Svarstad voimautti yleisöä puhumalla yhteistyön merkityksestä hukkaan menevän villan käyttöön saamiseksi ja alkuperäislampaiden suojelemiseksi. Puheenvuorosta kumpuava laaja kokemus ja ammatillinen kutsumus sai meidätkin miettimään entistä enemmän työskentelyä harvinaisten lampaiden ja erityisten villojen kanssa ja puolesta.

Alkuperäislampaisiin ja niiden villaan liittyvät haasteet koskettavat Euroopassa ja arktisella alueella muitakin maita, ja näihin haasteisiin tarttumisesta kuulumme Satu Kumpulaisen esityksessä (kuva 5). Hän esitteli Euroopan villayhdistyksen (EWA – *European Wool Association*) toimintaa,

▲ **KUVA 7.** Alison Gault, Belfast School of Artin professori, käsittelee esityksessään laajalla näkökulmalla kestävää muotia ja villapohjaista muotoilua ja tuo esille kiinnostavan konseptin *Earth positive design*. Valokuva: Minna Kovero, 2024.

▲ **KUVA 8.** Meg Rodger, Hebrideillä työskentelevä taiteilija, lammastilamari ja lankayrityksen pitäjä, esittelee taidenäyttelyään, jossa yhdistyvät paikallinen villantuotanto, käsityöperinteet ja Pohjois-Atlantin kulttuurihistoria. Valokuva: Minna Kovero, 2024.

jonka tavoitteena on lisätä Euroopassa tuotetun villan arvoa ja edistää kestävää villantuotantoa. Kuulimmekin koko konferenssin aikana eri puolilta Pohjois-Atlantin aluetta monia esityksiä, jotka kertoivat paikallisten alkuperäislampaiden ja niiden villan pelastamisesta tai työstä niiden arvostuksen kasvattamiseksi. Esimerkiksi Jane Cooper kertoi työstään uhanalaisten lampaiden parissa Skotlannin Orkneyn saarilla ja esitteli Boreray-lampaista, jotka ovat yksi Ison-Britannian vanhimmista ja harvinaisimmista roduista (kuva 6). Näiden tarinoiden kuuleminen lisäsi ymmärrystämme myös Suomen maatiaislampaiden sekä niiden villan merkityksellisyydestä ja arvosta.

Yksi konferenssin merkittävistä puhujista oli Ellen K. Frederiksen Grönlannista. Hän ylläpitää yhdessä puolisonsa kanssa Qassiarsukin vanhinta toimivaa lammastilaa, joka sijaitsee *Kujataa Greenland* -nimisessä UNESCO:n maailmanperintökohteessa, kulttuurimaisemassa, jolla on pitkä historia viikinkien ja inuiittien maatalousalueena. Hän kertoi myös Kujataan ja Kujalleqin huovutusperinteestä sekä perheensä tarinan lammastalouden juurista: Otto Frederiksen perusti ensimmäisen grönlantilaisen lammastilan 1900-luvun

alussa, ja Färsearilta tuodut lampaat muodostivat perustan nykyiselle lammastaloudelle, joka on säilynyt sukupolvien ajan. Ellen K. Frederiksen esitteli kokonaisuudessaan alueensa lammastalouden ja siihen sitoutuvan käsityön vaiheet viimeisen 100 vuoden ajalta, ja niissä on tuttu kaari. Eläväiseen ja alueeseen sitoutuneeseen villakäsityökuulttuuriin on tullut notkahdus, viimeiset vuosikymmenet ovat olleet hankalia, ja villaa päätyy polttamalla hävitettäväksi. Onneksi nuorison kiinnostus villaan on lisääntynyt, ja nyt etsitään ratkaisuja villan kestävään käyttöön esimerkiksi matkailusta. Ellen K. Frederiksen onkin suunnitellut paikallisille ja matkailijoille villatyöpajoja, jotka liittyvät huovutukseen, kehräykseen, kudontaan ja neulomiseen.

Konferenssissa oli monia muotoiluun liittyviä puheenvuoroja, jotka antoivat näkökulmia tekstiilialan kestävämpään tulevaisuuteen. Merkillä pan-

▲▲ **KUVA 9.** Raakavillan virkkaus-työpaja sijaitsi vanhassa talossa, jonka ruuhokaton näimme konferenssitilasta. Talon erityisyys vaikutti työpajan tunnelmaan, joka tiivistyi, kun pääsimme käsiksi raakavillaan ja muotoilimme siitä lankaa virkkaukseen. Valokuvat: Fabiola Hernández Cervantes (oik.), Minna Kovero (muut), 2024.

tavaa oli, että muotoilunäkökulmat oli sidottu koko villan arvoketjuun vastuullisista tuotantoketjuista maapalloystävälliseen suunnitteluperiaatteeseen (kuva 7). Myös taiteeseen ja käsityöhön liittyvät näkökulmat olivat hyvin edustettuna konferenssin puheenvuoroissa. Erään mieleenpainuvan esitelmän piti Meg Rodger Skotlannin Hebrideiltä: hän käsitteli luennossaan pohjoismaisen kulttuuriperinnön vaikutuksia omaan taideprojektiinsa. Hänen aikaisemmassa näyttelyssängsä on ollut esillä viikinkialueiden alkuperäislampaiden villoista historiallisilla menetelmillä käsintehty turkiskangasviitta ja valokuvia, joissa viitan käyttäjät eläytyvät historialliseen tarinaan viikinkiajan naisjohtajasta nimeltä *Auður the Deep Minded* (kuva 8).

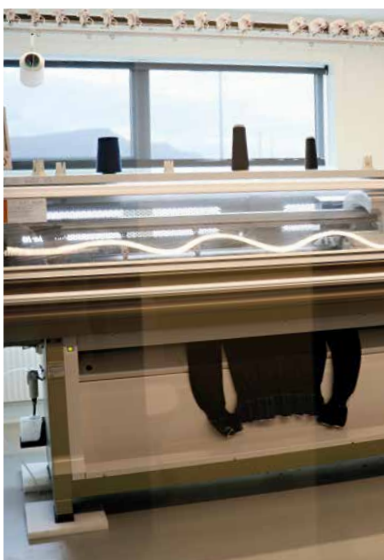
Eräs konferenssin puheenvuoro kosketti erityisesti VillaInnon tiimiä, sillä se käsitteli villan arvon esille tuomista kohtaamisten ja käsityöpajojen avulla. Esitelmän piti kanadalainen taiteilija-tut-

▲ **KUVA 10.** Huovutustyöpaja toteutui kaupungin ulkopuolella. Valokuvat: Elina Luiro, 2024.

KUVA 11.
Navian retkellä
koimme paljon paikallista
lampaista, perinteistä,
villantuotannosta ja tuotteista. Valokuvat: Tatiana
Kravtsov (4–5), Minna
Kovero (muut), 2024.

kija, Concordian yliopiston taidekasvatuksen professori Kathleen Vaughan, joka kertoi *The Future is Wool* -projektista. Hanke on tutkimus-, taide- ja yhteisölähtöinen, ja se tarkastelee villan merkitystä sekä yksilön hyvinvoinnin että kestävän tulevaisuuden näkökulmasta. Hankkeessa villa nähdään kestävänä, biohajoavana ja kulttuurisesti merkityksellisenä materiaalina, ja sen ihmeellisyyttä tuodaan esille yhteisöllisen taiteen tekemisen ja yleisölle suunnatun toiminnan muodossa. Samankaltaisia työpajoja olemme pitäneet myös VillaInno-hankkeessa, ja ne ovat osoittautuneet tärkeiksi. Vaughanin vetämän hankkeen esimerkit tarjosivat uusia näkökulmia siihen, miten villatyöpajoja voidaan rakentaa merkityksellisiksi, laajentaa niiden mittakaavaa ja viestiä niiden arvoista laajemmalle yleisölle.

Konferenssiin liittyi myös työpajoja, joista osallistuimme raakavillan virkkaukseen (kuva 9) ja sen märkähuovutukseen (kuva 10). Ohjelmassa oli lisäksi färsaarelaista neulontaa ja neulahuovutusta. Työpajat rikastuttivat konferenssia ruumiillistuneen tiedonvaihdon ja käytännön tekemisen muodossa. Ne loivat tilaa hitaiden, perinteisten tekniikoiden jakamiselle sekä vahvistivat tutustumista

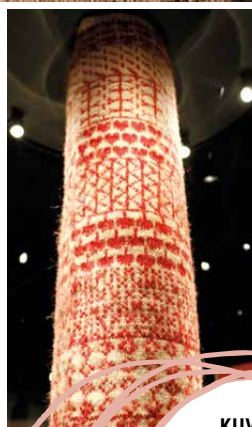
ja yhteenkuuluvuuden tunnetta villan parissa toimivien ammattilaisten välillä. Lisäksi niiden myötä pääsimme kokemaan paikallista kulttuuria, mikä sai ajattelemaan Lapin kulttuuri- ja käsityömatkailua ja niihin liittyviä palveluita. Paikallisille tavallinen voi olla matkailijalle erikoisuus ja avata uusia tapoja ymmärtää myös omaa kulttuuria. Färssaarelaisen lanoliinipitoisen villan käsittely oli aika sotkuista puuhaa, mutta samalla tällaisen villan omalaatuisuus ja tietynlainen aitous teki kokemuksesta syvemmän.

Tutustumiskäyntejä villayrityksiin

Vierailimme kahdessa färssaarelaisessa villayrityksessä, Naviassa ja Snældanissa, jotka keskittyvät villakuitujen jalostukseen ja koneellisesti neulottujen vaatteiden valmistukseen. Näiden yritysten perusta on färssaarelaisen villan käsittelyn pitkässä perinteessä, ja ne hyödyntävät paljon paikallisten tuottajien villaa. Navia on kasvanut yhdeksi Färssaarten johtavista lanka- ja neulealan yrityksistä. Se yhdistää perinteisen villakäsityön moderniin tekstiilituotantoon hyödyntämällä edistynyttä 3D-neulontateknologiaa: yritys valmistaa kokonaisia vaatteita yhtenä kappaleena, mikä minimoi materiaalihukan. Tuotanto kytkeytyy tiiviisti saariston olosuhteisiin: vaatteet vastaavat kalastajien ja maanviljelijöiden tarpeisiin yhdistäen perinteen, kestävyuden ja teknologisen innovaation.

Navialla käynti oli kokonaisvaltainen elämys. Vierailu oli rakennettu selkeäksi ja eheäksi tarinaksi. Se alkoi ajomatalla upeiden maisemien halki lampaita katsellen. Tämän jälkeen vierailimme lampolassa, jossa saimme rapsutella lampaita ja kuunnella Navian yrittäjän kertomuksia brändin taustasta ja arvomaailmasta. Vierailu jatkui lampaiden luona paikallisten ruokien maistelulla ja tuotteisiin tutustumisella. Lopuksi matkustimme tehdasmyymälään ja pääsimme kurkistamaan 3D-neulekoneisiin ja neuleiden valmistusprosessiin sekä tutustumaan myymälän laajaan tarjontaan. Kokonaisuus lampaiden luota valmiisiin tuotteisiin oli erinomainen esimerkki siitä, kuinka perinteisen elinkeinon ympärille voidaan rakentaa yhtenäinen ja nykyaikainen tarina uusia teknologioita unohtamatta (Kuva 11).

Navia ja Snældan ovat viime vuosina alkaneet panostaa yhä enemmän färssaarelaiseen villaan.

KUVA 12.

Tjõdsavnið-museon villanäyttelyssä oli paljon koettavaa. Valokuvat: Fabiola Hernández Cervantes (1–2), Minna Kovero (muut), 2024.

Samalla näiden yritysten koko tuotannon ratkaisut kertovat laajemman tuotannon realiteeteista: monissa heidän tuotteissaan käytetään edelleen tuontivillaa, jota tuodaan myös toiselta puolelta maapalloa. Silloin kun käytetään paikallista villaa, on mahdollisuus viestiä avoimesti ja monipuolisesti tuotteiden taustoista. Tämä voi vahvistaa tuotteen arvoa ja merkityksellisyyttä erityisesti matkailijalle. Samalla matkailija saattaa vahingossa ostaa Falklandinsaarten villasta tehtyjä tuotteita luullen, että hyvin esille tuotu lähivillan käyttö koskee kaikkia tuotteita.

Färsearilla matkailevalle matkailijalle, joka näkee lampaita kaikkialla maisemassa, paikallisuus ja tieto materiaalin alkuperästä on usein tärkeä osa kokemusta ja ostamisen merkitystä. Parhaimmillaan tieto paikallisesta alkuperästä syventää yhteyttä paikkaan ja tuotteeseen. Tämä tarjoaa tärkeän näkökulman myös Lapin villatuotteiden kehittämiseen. Paikallisuuden korostaminen ja villan alkuperän liittäminen osaksi tuotekertomusta voivat rikastuttaa tuotteen tarinaa ja lisätä sen vetovoimaa – erityisesti silloin, kun viestintä on aitoa ja läpinäkyvää.

Museokierroksella

Kansallismuseossa tutustuimme näyttelyyn lampaan ja villan historiallisesta merkityksestä Färsearilla. Tämä Tjóðsavníð-museon näyttely esitteli laajan valikoiman neulottuja ja kudottuja vaatteita, huovutettuja asuja, asusteita sekä käyttö- ja koriste-esineitä. Kokonaisuus havainnollisti, kuinka lampaat ovat tarjonneet villaa vaatteisiin, lihaa ravinnoksi ja luita työvälineiksi. Lampaankasvatus näyttäytyi saarten talouden ja arjen perustana: elinkeinona, joka on muovannut yhteisön selviytymistä ja identiteettiä.

Museovierailu teki näkyväksi, miten luonto, historia ja kulttuurinen identiteetti kietoutuvat toisiinsa. Se herätti pohtimaan, miten vastaavaa kertomusta voisi rakentaa Lapissa: voisiko villan ja paikallisten lammaskudotusten historiaa tuoda esiin pysyvässä näyttelyssä, joka yhdistäisi esineistön, elinkeinon ja kulttuurisen selviytymisen tarinat? Tällainen kokonaisuus voisi sijoittua esimerkiksi Arktikumiin Rovaniemellä tai johonkin paikalliseen kotiseutumuseoon. Kuten Färsearilla, myös Pohjois-Suo-

messavilla on ollut tärkeä osa arjen selviytymistä. Näyttely voisi tuoda esiin villan käytön historiallista jatkumoa ja raaka-aineen monikäyttöisyyttä sekä nostaa samalla esiin suomalaisen lampaanvillan ominaisuuksia.

Kansallismuseossa villatyövälineet sekä neulotut ja kirjotut vaatteet muodostivat visuaalisen kertomuksen villan merkityksestä. Erityisen huomion saivat villaneuleet ja niiden kuviot, jotka ovat tärkeä osa färsearelaista neuleperinnettä (kuva 12). Neulekuviot on kerätty ja tallennettu teokseksi eri puolilta Färsearia noin 100 vuotta sitten. Føroysk Bindin-garmynstur -neulekuvaston koostamisen tarkoitus oli säilyttää färsearelaisia perinteisiä neulekuvioita. Tuloksena ei ollut vain käytännön mallikokoelma neulojille, vaan myös merkittävä kulttuuriteko, sillä sen avulla färsearelaista käsityöperintöä välitettiin eteenpäin. Neulekuvasto auttoi kokoamaan kuviot selkeäksi ja tunnistettavaksi kokonaisuudeksi, mutta samalla teos ei ainoastaan säilyttänyt perinnettä vaan myös muokkasi sitä. Se vaikutti ratkaisevasti siihen, miten färsearelainen neulekuvoperinne myöhemmin ymmärrettiin ja tunnettiin – ja millaisia kuvioita alettiin pitää ”perinteisesti färsearelaisina”.

Suomalaisten käsityöperinteiden ympärille rakentuva näyttely voisi esittää kirjoneulelapasia, lovikkaita, villapaitoja, kaulureita, huopikkaita, villasukkia ja kangaspuilla kudottuja kankaita. Perinteiset ja nykyiset neulemallit voisivat havainnollistaa villan kulttuurista jatkumoa. Kokonaisuutta voisi täydentää luonnonvärjäyksen perinteillä. Näyttely voisi sisältää myös rukkeja, karstoja ja käsin veistettyjä kangaspuita, joiden avulla villa on jalostettu kuidusta langaksi ja edelleen kankaaksi. Näyttelyyn voisi myös sisällyttää kertomuksia kuvioista, joita on kerätty eri puolilta Lappia. Kuviot voisivat olla esimerkiksi peräisin pirtanauhoista, raanuista ja erilaisista neuleista, ja niiden yhteyttä paikallisuuteen voisi tuoda esille.

Vierailuja Färsearten käsityöliikkeisiin

Matkan aikana tiimin jäsen Tatiana Kravtsov vieraili kahdessa käsityöliikkeessä Tórshavnin ulkopuolella: KVÍVÍKKNITissä Streymoyssa ja 1912 Shopping & Retail -liikkeessä Klaksvíkissa. Liikkeiden omistajien tapaaminen ja keskustelut syven-

KUVA 13.
Sipulivärjäystä; värjäyskokeiluista kertova työkirja; luonnonväreillä värjättyä lankaa. Valokuvat: Tatiana Kravtsov, 2024.

sivät ymmärrystä färsaarelaisista villakäsityöstä. Molemmissa liikkeissä tarjottu kahvi ja kotileivonnaiset loivat lämpimän, vieraanvaraisen ilmapiirin, jossa kävijä kohdataan paitsi asiakkaana myös vieraana.

KVÍVÍKKNITin perusti eläkkeellä oleva varhaiskasvatuksen opettaja tukeakseen paikallisia neuloja tarjoamalla heille myyntialustan. Myymälän ohella tila toimii neulekerhona ja tarjoaa vierailijoille neulontaan perustuvia luovia kokemuksia. Tuotevalikoima perustuu huolelliseen kuratointiin: painopiste on korkealaatuisissa, paikallisesta langasta valmistetuissa tuotteissa, jotka heijastavat perinteisiä kuvioita ja vahvistavat paikallista neuleperinnettä.

Liikkeessä käsityöprosessit olivat avoimesti esillä. Jokaisessa tuotteessa oli käsinkirjoitettu hinnalappu tekijän nimellä, mikä toi esiin henkilökohtaisen tekijyyden. Vierailun aikana omistaja värjäsi lankaa sipulinkuorilla ja esitteli työkirjaansa, johon hän oli tallentanut värikokeilujaan ja materiaalitutkimustaan (kuva 13). Hänen motivaationsa tukea muita neuloja ja ylläpitää yhteistä neulontatilaa laajentaa liikkeen merkityksen kaupallista toimintaa laajemmaksi. Esimerkki havainnollistaa,

▲ **KUVA 14.** 1912 Shopping & Retail: nykyaikaisia neuleita, perinteistä käsinkudottua sukkien sitomiseen tarkoitettua nauhaa, kirjailtu huivi perinteisestä färsaarelaisasusta. Valokuvat: Tatiana Kravtsov, 2024.

◀ **KUVA 15.** KVÍVÍKKNIT: käsin kudottu nauha miesten perinteisestä puvusta, neulottu istuinalusta perinteisellä kuviolla ja färsaarelaisien lampaiden luonnollisen sävyisillä villoilla, perinteisiä ja nykyaikaisia neuleita. Valokuvat: Tatiana Kravtsov, 2024.

kuinka käsityötieto rakentuu paitsi esineisiin myös sosiaalisiin suhteisiin ja jaettuihin käytäntöihin.

1912 Shopping & Retail Klaksvíkissa toimii historiallisessa rakennuksessa, joka aiemmin oli matkamuistomymälä. Vuonna 2023 tila suuntautui uudelleen keskittymään yksinomaan paikallisesti valmistettuihin tuotteisiin. Nykyisin kauppa toimii yli 200 färsaarelaisen käsityöläisen osuuskuntana, joista monet ovat Klaksvíkin alueelta. Jäsenet työskentelevät myymälässä vuorollaan noin keran kuukaudessa, ja lisäksi järjestetään säännöllisiä käsityöiltoja, joissa jaetaan tarinoita, taitoja ja erityisesti villaan liittyvää ruumiillista tietoa. Sosiaalinen media tukee tapahtumien näkyvyyttä ja nuorempien sukupolvien osallistumista.

Osuuskuntamalli osoittaa, kuinka yhteinen vastuu ja kuratointi voivat vahvistaa sekä luovan työn taloudellista kestävyyttä että omissa arvoissa ja periaatteissa pysymistä. Tekijöiden vuorottainen läsnäolo ja painotus aidosti paikallisiin suunnitteluratkaisuihin tekevät liikkeestä kulttuurisen alustan pelkän vähittäiskaupan sijaan. Mahdollisuus teki-

jöiden kohtaamiseen henkilökohtaisesti syventää myös vierailukokemusta.

Sekä 1912 Shopping & Retail että KVÍVÍKKNIT ilmentävät tasapainoa perinteen ja nykyajan välillä. Perittyjen tekniikoiden ja kuvioden kunioittaminen ei sulje pois uudistumista, vaan toimii sen perustana. Liikkeissä esiteltiin kevyitä ja värikkäitä neuleita rinnakkain perinteisten kuvioden ja kansallispuvun elementtien kanssa, mikä loi elävän dialogin jatkuvuuden ja muutoksen välille (kuvat 14-15).

Molempien vierailujen havainnot tuovat esiin käytäntöjä, joita voidaan soveltaa villaan liittyvien tuotteiden ja palvelujen kehittämisessä Lapissa, paikallisille ja matkailijoille. Färsaarten esimerkit korostavat käsityötuotannon vahvaa kytkeytymistä paikallisiin materiaaleihin ja kulttuurimaisemiin. Tarinankerronnan, vieraanvaraisuuden ja epämuodollisen tiedon jakamisen yhdistäminen – esimerkiksi keskustelujen, yhteisten käsityöiltojen ja avoimen ilmapiirin muodossa – auttaa ylläpitämään eläviä käsityöperinteitä.

Kaupat ja työtilat, jotka muistuttavat kodinomaisia tai yhteisöllisiä ympäristöjä, kutsuvat viipymään ja osallistumaan hitaammin. Ne tukevat sukupolvien välistä tiedonvaihtoa sekä kehollista oppimista ja tekevät perinteisistä käsityötaidoista saavutettavia myös uusille tulokkaille ja vierailijoille, joilla ei ole aiempaa kokemusta.

Paikallisesti hankitun villan ja alueellisesti juurtuneiden kuvioden korostaminen vahvistaa käsityöesineiden sekä materiaalista että symbolista arvoa (kuva 16). Vaikka färsaarelaiset käsityöläiset kohtaavat haasteita maahantuotujen edullisten mutta heikkolaatuisten tuotteiden kanssa kilpailemisessa, heidän työnsä keskittyy edelleen paikallisten käsityöperinteiden ylläpitämiseen. Samankaltainen tilanne on Lapissa, jossa aidon, paikallisesti

tuotetun villan arvostus ja perinteisten tekniikoiden säilyminen edellyttävät yhteistyötä käsityöläisten, yhteisöjen ja toimijoiden välillä.

Pääkaupungissa kohdattua

Färssaarten pääkaupunki, Tórshavn, tarjoaa monenlaisia kohtaamisia villan kanssa. Keskustan vil-latuotteita myyvissä liikkeissä on havaittavissa, kuinka perinteinen kuviokieli ja materiaali yhdis-tyvät nykyaikaiseen muotoiluun. Villaiset tuot-teet kiinnittyvät voimakkaasti osaksi tätä päivää ja ihmisten elämää, mutta säilyttävät yhteyden menneisyyteen. Kaupunkikuvassa näkyy käsitöi-hin ja villaan liittyviä liikkeitä, jotka edustavat sopusuhtaisesti ja lomittain sekä perinteisempää että uudistunutta villamuotoilua (kuva 17). Paikal-lista luonnollisen väristä lankaa voidaan myydä design-liikkeessä muotiluomusten vieressä. Samoin perinteiset villapaidat ovat harmaan sävyissään myytävänä liikkeiden hyllyllä, kun vieressä on ripustettuna neonväreissä hohtavia nykyluomuk-sia. Esillepanojen näkeminen voi tuntua aluksi roh-kealta, mutta pian se tuntuu luonnolliselta, juuri sellaiselta perinteiden uudistamiselta, mitä kohti Lapissakin voitaisiin suunnata.

Kansallispukukulttuuri näkyy eri puolilla kes-kustaa, ja sitä sävyttää nuorekkuus ja uutuudelli-suus. Kansallispukuihin liittyviä materiaaleja ja ohjeita myyvä liike esittelee näyteikkunoissaan ja julkisivun kuvillaan tyylikkäästi eläväistä perinne-pukeutumista. Valmiita perinneasun osia voi löy-tää suuresta myymälästä, jossa niiden kanssa rin-nakkain myydään färsaarelaisen nykymuotoilun parhaimmistoa. Kansallispukujen esillepano eri puolilla kaupunkia on taidokasta ja nostaa perin-teen myös kaupunkikulttuurin keskiöön. Kansallis-pukujen tällainen esille tuonti virittää perinteiden uudistamiseen, sillä juurevan ja nykyaikaisen muo-toilun näkyminen yhdessä edistää uusien yhdistel-mien luomista.

Pääsimme yllättäen vierailemaan POULINA-mer-kin takaa löytyvän tekijän luona. Poulina Jóanesar-dóttir on färsaarelainen tekstiilitaiteilija ja käsi-työläinen, joka tunnetaan erityisesti perinteisten kansallispukukankaiden valmistajana, mutta hänen työhönsä kuuluu myös nykyaikaisella otteella suun-niteltuja pukuja ja muita tekstiilituotteita. Hänellä

KUVA 16.

Käsin kehrätty lähi-lanka ja tohvelit, joissa perinteinen färsaarelai-nen kuvio 1912 Shopping & Retail -myymälässä. Valokuvat: Tatiana Kravtsov, 2024.

on oma kutomoyritys Tórshavnissa, ja hänen työöl-leen on ominaista paikallisten materiaalien, eri-tyisesti lampaanvillan, käyttö sekä käsityötaidon vaaliminen. Jóanesardóttir edistää paikallisen kult-tuurin näkyvyyttä ja kestäväää, materiaalilähtöistä suunnittelua. Nämä arvot näkyvät myös hänen POULINA-brändissään, jonka alla hän tuo esiin monipuolisen tuotannon ja persoonallisen tyylinsä yhdistäen perinteitä ja nykyaikaa ainutlaatuisella tavalla (Kuva 18).

Färsaaret on suosittu matkailukohde, ja sillä näyttää olevan vaikutusta neulekulttuurin elin-voimaisuuteen. Pienillä kestävyysperustuvilla neulebrändeillä on suuri edustus Tórshavnin design-liikkeissä, jotka ovat samalla selkeästi mat-kailijoille suunnattuja. Perinteisiäkin käsityöläis-ten tekemiä neuleita on monessa paikassa, mutta design-liikkeiden erikoisuus ovat uudenlaiset käsin neulotut vaatteet ja asusteet. Monissa neuleissa on myös hauskuutta ja kokeilevuutta, joka näkyy yllät-tävinä suunnitteluratkaisuina: erityisinä pintoina, kuvioaiheina ja materiaaliyhdistelminä. Perinteisen

◀ **KUVA 17.** Tórshavnin liikkeiden perinteisiä ja uutuudellisia luomuksia. Paikallinen villa on edustettuna design-paidoissa sekä niiden vieressä myytävänä lankana. Nuorekkuus huokuu kansallispukujen kuvista ja niiden esille panosta. Valokuvat: Minna Kovero, 2024.

ja paikallisen villamateriaalin käyttöä on uudistettu tulevaisuuden visioilla ja muodikkailla ratkaisuilla, jotka kuitenkin toimivat myös käytännössä. Färsaa-relaisen kaksikerroksisen villan parhaat puolet on saatu esille, ja villan pitkien peitinkarvojen rouheus neulepinnoissa tuntuu sopivan tyyliin. Myös pien-tuotetun eläväisen langan epätasaisuudesta on tehty tyylikeino, joka tuntuu neuleissa edustavan uutta färsaarelaista perinnettä.

Matkan aamin yhteenveto

Opintomatka Färsaarille tarjosi mahdollisuuden tarkastella villaa perinteen ja innovaation yhdistävänä voimana. Keskustelut asiantuntijoiden ja alan toimijoiden kanssa todensivat, kuinka villa on pohjoisissa olosuhteissa materiaali, joka on tukenut taloutta ja vahvistanut kulttuuri-identiteettiä. Näimme, kuinka färsaarelaiset ovat alkaneet toimia paikallisen villan puolesta, jotta hukkaan menevää materiaalia saataisiin käyttöön. Navian esimerkki osoitti, että nykyteknologia voi täydentää villaketjua ja täten perinteiseen alaan voidaan saada tuotannollista vahvistusta. Esimerkiksi 3D-neulonta vähentää materiaalihukkaa ja avaa uusia mahdollisuuksia kestäväälle tuotannolle. Pienteollisuuden lisäksi myös muut villatoimijat ja käsityöläiset ovat aktivoituneet paikallisen villan tuotteistamisessa: matkailupalveluista aina käsin tehtyihin luksus-neuleisiin. Yhteinen nouseva innostus paikalliseen villaan näkyi Färsaarilla ja toi myös voimaa Lapin lähivillan puolustamiseen.

Tjóðsavnið-museossa näimme, kuinka villan historia voidaan esittää vaikuttavana kulttuuri-sena kertomuksena. Vastaavan näyttelykokonai-

◀ **KUVA 18.** Vierailu Poulina Jóanesardóttirin kudontastudiolla, jossa valmistetaan erityisesti kansallispukukankaita ja asusteita. Hänen kutomiaan huiveja myydään keskustan liikkeessä POULINA-brändin alla. Valokuvat: Elina Luiro (5), Kirsi Ylipiessa (6), Minna Kovero (muut), 2024.

suuden toteuttaminen Lapissa voisi tuoda villan esiin suomalaisen ja pohjoisen kulttuuriperinnön osana. Suomalaista villakulttuuria käsittelevässä näyttelyssä perinteiset villakäsityöt voitaisiin asettaa rinnakkain nykyisten, arktisiin olosuhteisiin suunniteltujen vaatteiden kanssa. Näin näyttely voisi havainnollistaa, miten villan käsittelyn perinteet ovat kehittyneet nykyaikaiseksi, kestäväksi muodiksi. Näyttelyä voisi täydentää koskettava osio, jossa kävijät tutustuvat raakavillaan, karstattuun villaan, kehrättyyn lankaan ja valmiisiin neulepintoihin sekä niiden merkityksiin pohjoisten kotitalouksien arjessa. Museoympäristöihin liitetyt villatyöpajat voisivat tarjota matkailijoille hitaita, osallistavia kokemuksia ja mahdollisuuden koskettaa paikallista materiaaliperintöä.

Konferenssin tilaisuuksissa ja työpajoissa koimme

merkityksellisyyttä tilanteissa, joissa villaan liittyvää osaamista ja perinteitä jaettiin sukupolvien ja kulttuurien välillä. Tällainen lähestymistapa on sovellettavissa myös muihin konteksteihin. Matkailuun liitettynä se voi tukea käsityöperinteiden säilymistä ja kehittymistä nykyaikaisena ja kestäväänä elinkeinona. Villaan ja käsityöhön keskittyvät kohtaamiset yhdistävät kulttuuriperinnön, materiaallisen tietotaidon, paikallisen identiteetin ja vieraanvaraisuuden ja tarjoavat siten kävijöille aitoja ja mieleenpainuvia kokemuksia. Osallistavat työskentelymuodot voivat muuttaa vierailijan roolin kuluttajasta aktiiviseksi osalliseksi, jopa lyhyen vierailun aikana.

Kohtaamisen tilat, joissa keskiössä ovat villa ja käsityöt, voivat toimia samanaikaisesti paikallisten neulehuoneina, matkailukohteina ja käsityöläisten

➤ **KUVA 19.** Vesturgarður-brändin perustajien konferenssi-esityksessä kerrottiin heidän toimintafilosofiastaan. Heidän luomiaan villamateriaaleja ja neuleita oli esillä konferenssin näyttelyssä, ja näimme niitä myös keskustan isossa muotoiluliikkeessä. Valokuvat: Tatiana Kravtsov (1–2), Minna Kovero (3–4), 2024.

tuotteiden myyntipaikkoina. Lappilaiset käsityötilat voitaisiin suunnitella korostamaan merkityksellistä vuoropuhelua, jossa käsityöläiset ja heidän tuotteidensa tarinat olisivat näkyvästi esillä ja jaetuna vierailijoille. Näin kävijät pääsisivät ymmärtämään käsityöprosessien taustaa ja merkitystä. Samalla avautuisi mahdollisuus uudelleen oppimiseen ja osallistumiseen, kun vierailijat voisivat kokea käsityöprosessien kulun sen sijaan, että heille esiteltäisiin vain valmiita tuotteita. Tällaiset tilat voivat toimia myös huolenpidon ja yhteenkuuluvuuden paikkoina, joissa villa yhdistää ihmiset paikalliseen kulttuuriin ja toisiinsa.

Färsearten kokemusten ja havaintojen pohjalta on noussut esiin tärkeitä näkökulmia siihen, miten Lapissa voitaisiin edistää lähivillan käyttöä ja vil-

lapohjaista käsityötä. Yksi färsearelainen villatoiminta, josta kuulumme konferenssissa, jäi mieleen kuitenkin parhaiten. Kyseessä on Vesturgarður, pieni käsityölähtöinen villabrändi, joka on lähtenyt tutkivalla otteella uudistamaan paikallisen villan käyttöä (kuva 19). Brändin kehittäjät ovat kokeilemalla etsineet parhaat tavat käsitellä färsearelaista villaa ja jakavat työnsä tuloksia aktiivisesti sosiaalisessa mediassa. Voimakaksikko valmistaa ainutlaatuisia neuleita alusta loppuun käsityönä, mikä tekee niistä yksilöllisiä langan olemuksesta lähtien. Heidän suunnittelufilosofiansa on muodostunut kokeilevan otteen kautta, ja se lähtee lähivillan luonteesta. He eivät yritä pakottaa villaa ja sen muokkausta tiettyyn muottiin, vaan kulkevat villan prosessin mukana luoden arvostusta sille. Heidän

"Färsearilla on vahvasti tuotteistettu perinteitä nykypäivän tuotteisiin ja palveluihin. Matkamuiistomyymälöissä oli selkeästi hintavampia, laadukkaita tuotteita, joiden tekijät ja materiaalit olivat paikallisia. Erityisesti mieleen jäivät Poulinan kudotut tuotteet ja konferenssissa esiintyneen Vesturgarður-merkin neuleet: molemmissa oli hyvin harkittu muotokieli ja perusteltu materiaalinkäyttö. Matkamme kruunasi se, että pääsimme viimeisenä iltana vierailemaan Poulinan kutomolla ja kurkistamaan tuotteiden valmistumista konferenssin virallisen ohjelman jo päättyttyä." – Laura Laivamaa, tekstiilisuunnittelija ja -taiteilija

"For me the presentation Wrong in the perfect way by the Vesturgarður brand was one of the most inspiring. They provided examples of uses of imperfect wool, for instance growing potatoes in wool, or knitting with hand spun yarn combining recycled and left over yarns - which is imperfect. Also, they highlighted the uniqueness of dyeing Faroese handspan yarn in grey shade - where the 'wool decides for itself'. With uneven thickness and color, such yarn is perfect for knitting fashionable items that look innovative and fresh."
-Tanya Kravtsov

neuleitaan myydään esimerkiksi Tórshavnin suuressa design-myyvälässä, ja tämän lisäksi yrittäjät tarjoavat Suðuroyn saarella pienessä käsityöpajassaan kierroksia paikallisen villan parissa tuoden koko käsityöprosessin näkyväksi.

Vesturgarðurin tarina avaa näkökulmia sekä perinnevillan luonteenomaiseen käyttöön että sen rooliin uudistavassa matkailussa. Heidän toimintansa tekee näkyväksi ilmiöitä ja käytäntöjä, jotka ovat muotoutumassa Lapissa. Perinteisten työmenetelmien ja modernin muotoilun yhdistäminen tarjoaa kiinnostavan lähtökohdan suomalaisen perinnevillaan perustuville käsityöille ja palveluille. Ideana on, että koko tuotantoprosessi villan lajittelusta ja pesusta kehräykseen ja neulontaan voisi tapahtua paikallisesti ja läpinäkyvästi. Tällainen

toimintatapa luo tuotteita, joihin liittyy paikallisten perinteiden kunnioitus ja jotka ilmentävät kestävä *slow fashion* -ajattelua. Näiden asioiden korostaminen brändäyksessä nostaa esille villatuotteiden ja -palveluiden arvomaailman ja tuen paikalliselle elämälle. Uudistavan matkailun kentällä tällainen tarina kutsuu matkailijan vieraaksi, joka tukee samalla sekä paikallista lammastaloutta että perinteen elävyyttä.

Färsearten esimerkit osoittavat, miten paikalliseen materiaaliin, läpinäkyvään prosessiin ja osallistavaan tarinankerrontaan perustuva toiminta voi rakentaa vahvan ja merkityksellisen käsityöbrändin. Laajemmassa kontekstissa esimerkiksi Vesturgarðurin työ edustaa uudenlaista käsityöläisyyttä, jossa tekijä toimii samanaikaisesti tuottajana, tutkijana, tarinankertojana ja kulttuuriperinnön välittäjänä. Tämä tekee heidän toiminnastaan kiinnostavan myös matkailun näkökulmasta. Omassa ympäristössämme tällaista tekijää muistuttaa Kairan Tapuli, joka tekee kaiken käsin lampaiden hoidosta kehräämiseen ja tuotteisiin. Nyt jäämmä odottamaan, koska yrityksen tuotteita nähdään design-liikkeissä ja kuvataan Lapin kauniissa maisemissa muoti- ja matkailumedioihin.